

χετο ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου του ἵνα ἀφανισθῇ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Λεπτοφυοῦς μὲν πνεύματος καὶ εὐρείας μαθήσεως, ἀλλ' ἀσθενοῦς κράσεως καὶ λίαν εὐαίσθητος ἐτύγχανεν ὁ ἄνθρωπος ἐν μέσῳ κατακλυδωνιζομένου κόσμου, συνειδὼς τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν ὅπως ὑπερκρατήσῃ τῶν γεγονότων καὶ ἐποπτεύσας περιγράφῃ αὐτὰ ἐν καλλιτεχνικῷ τινι ἔργῳ. Τοιοῦτός τις ἦν ὁ Πιργίλιος· χαρίεσσα ἄμα καὶ θελκτικὴ μορφή, μία τῶν μᾶλλον ἐπαγωγῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων. Καὶ ὁμολογητέον μὲν πάντα ταῦτα, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως ὁμολογητέον ὅτι ἡ Δίνειας οὔτε πιστὴ εἰκὼν, οὔτε ζωηρά τις ἐρμηνεία ἐστὶ τῆς μεγάλης ἐποχῆς τῆς Ῥώμης.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν Ὁράτιον δὲν στερεῖται μὲν οὗτος ὅ,τι ἐστερεῖτο ὁ Λουκρήτιος, παιδρότης καὶ εὐθυμίας, στερεῖται ὅμως ἐμβριθείας. Λέγω δὲ περὶ αὐτοῦ ὅ,τι εἶπον περὶ Μενάνδρου, ὅτι δηλαδὴ διατελεῖ τὸ ἐντρύφημα τῶν νουημόνων καὶ ἀνεπτυγμένων ἀνθρώπων, διότι οὐδεμία ἐν αὐτῷ εὗρηται πρόληψις, οὐδεμία ἀπάτη· ἀλλ' οἱ ἐξαχώτεροι τῶν ἀνθρώπων, αἱ μᾶλλον προηγμέναί ἐποχαὶ εὐρίσκουσιν ἀνεπαρκῆ τὴν σοφίαν αὐτοῦ ὥς μὴ ἱκανοποιούσαν ὁλοσχερῶς αὐτούς. Ἐὰν ὁ ἀνθρώπινος βίος ἀπατέλει τέλειόν τι ἄνευ πίστεως, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, ἄνευ ἐνεργείας, οἱ ἐντελέστεροι ἐρμηνευταὶ αὐτοῦ θὰ ἦσαν ὁ Μένανδρος καὶ ὁ Ὁράτιος· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὰ πράγματα, διὰ τοὺς κρείττονες τοῦλάχιστον ἡμῶν· ἐπειδὴ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, οὐδὲ ὁ Ὁράτιος ἐκπροσωπεῖ πιστῶς τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ.

Ἐν Ῥώμῃ λοιπὸν εὕρομεν μὲν ἐποχὴν συμφωνοῦσαν κατὰ τὸ πνεῦμα πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς νεωτέρους χρόνους, ἐποχὴν πολιτικὴν τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρονσαν, ἴσως μᾶλλον ἐνδιαφέρονσαν καὶ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, οὐχὶ ὅμως καὶ φιλολογίαν ἐκφράζουσιν ἱκανῶς τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἐνῷ ἐν Ἑλλάδι παρὰ τὸν αἰῶνα τὸν μᾶλλον συγγενῆ πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς ὑπῆρξεν ὅ,τι ἔλειπεν ἐν Ῥώμῃ, φιλολογία, ἥτις ἦν τὸ ἐντελέστατον τοῦ αἰῶνος ἀπεικόνισμα.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἱστορίας τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δεόν νὰ παραβάλωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας πασῶν τῶν φυλῶν, ὑπὸ δὲ τὴν ἔποψιν ταύτην ἱκανῶς νομίζω ἀπέδειξα ὅτι ἡ ἐλληνικὴ φιλολογία, ἡ ἐλληνικὴ πρὸ πάντων ποίησις ἀνάγκη νὰ διαμένῃ διὰ τοὺς Ἀγγλοὺς ἡμᾶς ἀντικείμενον αἰωνίας μελέτης.

(Ἐκ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως).

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ.

(Ἐκ τῶν τοῦ ΣΑΙΜΜΑΡΚΟΥ ΓΙΡΑΡΔΙΝΟΥ).

Ἐπιχειρῶν νὰ λαλήσω ἐν μέσῳ ὑμῶν, ἀπὸ τοῦ πρώτου ζητήματος ἄρχομαι, κύριοι, τὸν λόγον ποιούμενος. Τῶν δύο τούτων λέξεων δημόσιον καὶ λαὸς πατέρα ἄραγε τὴν μεγίστην δύναμιν, τὴν μεγίστην ἰσχὺν ἐμφαίνει; Ὁ μὲν λαὸς εἶναι ἰσχυρὸς πραγματικῇ, ἐπίσημος, νόμιμος, ἰδίᾳ ἀσχυρῶν λειτουργίας, οὐσιῶδες ἀποτελῶν μέρος τῆς συνταγματικῆς πολιτείας, μόλις δικαίωμα περὶ αὐτοῦ νὰ λαλήσω παρέχει μοι.

Τὸ δημόσιον τούναντίον ἠθικὴ ἐστὶν ἐξουσία· κρίνει, ἐκτιμᾷ, ἐπιδοκιμάζει· τὰ πάντα εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὑπάγονται ἀρμοδιότητα, πεζὸς λόγος καὶ ποίησις, ἀγάλματα καὶ πίνακες, καλαὶ καὶ ἀγαθαὶ πράξεις, οὐδενὸς τὴν δικαιοδοσίαν του διαμψισθητοῦντος· ὁ λαὸς, ἐπαναλαμβάνων λέγων, τὴν ἰδίαν ἐν τῷ κράτει· ἔχει λειτουργίαν· γινώσκομεν δὲ ἡμεῖς ποῦ ὁ λαὸς ψηφοφορεῖ, ποῦ αἱ ψῆφοι αὐτοῦ συνάγονται, ἀριθμοῦνται, προκηρύσσονται, διάφορα παράγουσαι ἀποτελέσματα, ἀναλόγως τοῦ ἐκ τῆς κάλπης προκύπτοντος χρησιμοῦ, ὅστις ὅτε μὲν πλήρῃ εἰλικρίνειαν καὶ μεγαλεῖον ἐκφράζει, ἐνίοτε ὅμως δίδει ὑπόνοιαν ὅτι τὴν Πυθίαν ἐνέπνευσεν ὁπωσοῦν τοῦ μεγάλου ἱερέως τὸ πνεῦμα· τὸ δημόσιον ἐξ ἐναντίας, ἦ, κύριοι! ἐὰν ἡδυνάμην νὰ ἐκφράσω τὴν ἰδέαν μου πλήρῃ . . . τὸ δημόσιον μέγα κέκτηται πλεονέκτημα, μεγάλην τιμὴν, οὐδὲν ὑποῦργημα ἐκτελεῖ, οὐδεμίαν ἔχει πολιτικὴν λειτουργίαν. Ποῦ λοιπὸν ψηφοφορεῖ; ποῦ κρίνει; Ἐνταῦθα, ἀλλαχοῦ, παντοῦ, ὅπου ἀρέσκεται συνερχόμενον· τὸ δημόσιον εἴθε ὑμεῖς, ἐγὼ, ὁ κόσμος ὅλος.

Ναί! Τὸ δημόσιον εἶναι ὁ κόσμος ὅλος, τολμᾷ μάλιστα εἰπεῖν ὅτι αὐτὸ μᾶλλον ἀντιπροσωπεύει τὸν κόσμον ὅλον, ἢ ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, διότι ἐν τῷ κοινῷ καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες πολιτικὰ κέκτληται δικαιώματα, ὅθεν καὶ ψηφίζουσι καὶ κρίνουν καὶ ἐκτιμῶσι, τούτου δ' ἕνεκα παρέχουσιν εἰς τοῦ δημοσίου τὰς ψήφους χαρακτῆρα καθολικότητος εὐρυτέρης, ἢ ὅσην ἔχει ἡ ψῆφος τοῦ κατὰ νόμον ὠρισμένου λαοῦ.

Πῶς δὲ τὸ δημόσιον ἐνεργεῖ; πῶς τὸ ἑαυτοῦ κράτος διαχειρίζεται; Ὡς παράδειγμα προκείσθω μία τῶν προφανεστέρων καὶ σημαντικωτέρων τῆς ἐξουσίας του πράξεων. Τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἣν λαλοῦμεν, τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἣν οἱ μεγάλοι ἡμῶν συγγραφεῖς, κοινὴν παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης κατέστησαν, τίς κατεσκεύασε; Κύριοί τινες λίαν εὐγενεῖς λέγουσί μοι ἐνίοτε ὅτι ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τὴν γλῶσσαν δημιουργεῖ· οὐχὶ ἡ Ἀκαδημία, κύριοι, οὐχί! ἀλλ' ὑμεῖς, ὁ λαὸς, ἄν-

δρες καὶ γυναῖκες, τὸ δημόσιον δηλονότι· οἱ δὲ ἀκαδημαῖκοι, ἐπείγομαι νὰ ὀρίσω τὰ ἔργον αὐτῶν, οἱ ἀκαδημαῖκοι συμβολαιογράφοι ἀπλῶς εἰσιν ἡμέτεροι· ἀναγράφοντες τὰς ὑμετέρας θελήσεις, γράφοντες καθ' ὑμέτεραν ὑπαγόρευσιν οὐδὲν αὐτοὶ ἐπιννοῦσιν ἴδιον, ὑμεῖς ἐστέ οἱ ἐπιννοῦντες, ὑμεῖς οἱ δημιουργοί. Ἡμεῖς ἄτε δὴ προσεκτικοὶ καὶ ἐπιμελεῖς συμβολαιογράφοι ἔργον ἔχομεν νὰ ἐπιθεβαιώμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑμετέρων βουλήσεων· πῶς δὲ κατορθοῦμεν τοῦτο; Ἰδοῦ. Ἀπαιτοῦμεν ἀπλῶς παρὰ τοῦ δημοσίου νὰ τηρῇ, περὶ λέξεων προκειμένου, τὴν αὐτὴν θέλησιν ἐπὶ δέκα ἢ εἴκοσιν ἔτη, ὑποβάλλοντες δ' ἔπειτα τὰς λέξεις εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς προαρκήσεως τῆς δοκιμασίας, παραδεχόμεθα ταύτας, πιστεύοντες τότε ὅτι τὸν προσήκοντα αὐταῖς κέκτηνται χαρακτῆρα, ὅτι προέρχονται δηλονότι ἐκ τῆς καρδίας, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ. Ἀμα τῇ ἐμφανίσει, ἐπὶ παραδείγματι, γελοίου τινὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πλάνης, ἢ προφανοῦς παραλογισμοῦ, παραυτίκα ὁ λαὸς, τὸ δημόσιον στιγματίζουσι τὸ γελοῖον τοῦτο, καινὴν δημιουργοῦντες λέξιν, ὀρίζουσιν καὶ χαρακτηρίζουσιν αὐτό. Τί δὲ μετὰ ταῦτα συμβαίνει; Δυστὴν θάτερον· ἢ τὸ στιγματισθὲν παρ' ὑμῶν διὰ τῆς νέας ἐκείνης λέξεως γελοῖον ἐκπίπτει τε καὶ εξαφανίζεται, τότε δὲ καὶ ἡ λέξις ἐξοβελίζεται, ἢ παραμένοντος τοῦ γελοίου καὶ ἡ λέξις παραμένει. Ἰδοῦ, κύριοι, ὅποτον τὸ μυστήριον τῆς μεγάλης ταύτης πράξεως, τῆς μεγάλης ταύτης δημιουργίας τοῦ γαλλικοῦ δημοσίου, ἣν γαλλικὴν ἀποκαλοῦμεν γλῶσσαν· μὴ ἐμφιλοχωροῦσης δὲ τῆς διαλογῆς ἐκείνης, ἣν ἔφθην ὑποδείξας, τί τὸ συμβησόμενον; οἶα σύγχυσις! Χθὲς, σήμερον, αὔριον, ἀδιαλείπτως νέαι ἐξανατέλλουσιν, οὕτως εἰπεῖν, λέξεις. Τὰς λέξεις ταύτας τὰς καινὰς ὀφείλομεν ἄρα νὰ εἰσάγωμεν ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς γαλλικῆς γλώσσης, πρὶν ἢ περὶ αὐτῶν ὁ χρόνος ἀπορῶνθῃ; Καὶ πῶς! Ἐὰν, παρερχομένων τῶν πραγμάτων, παραμείνωσιν αἱ λέξεις, τὸ μὲν λεξικὸν τῆς ἡμετέρας γλώσσης θέλει καταστῇ ἀπηργασμένων ἐπίπλων ἀποθήκη, αἱ δ' ἐπερχόμεναι γενεαὶ ἀμηχάνως θὰ ἔχωσιν ὡς πρὸς τὴν περὶ αὐτῶν ἔννοιαν.

Χαρακτηρίσας, κύριοι, τὴν τοῦ δημοσίου διοργάνωσιν, ἐπέμεινα νὰ δείξω ὅτι μία τῶν μεγίστων αὐτοῦ ἐνεργειῶν εἶναι αὐτὴ ἡ ἡμετέρα γλῶσσα, ἣν ἐγὼ τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον, ἐξ ὧν τὸ δημόσιον ἀνήγειρε μνημείων, ἀποκαλῶ.

Ἐν Ἀρτάκη . . . 187

Ν. Κ. Α.

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΟΝ ΛΙΩΝΑ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθ. 18).

Ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος συχνότεραι ἀποβαίνουσιν αἱ μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας Κωνσταντινουπόλεως σχέσεις, διὰ τῶν πολλῶν πρεσβειῶν, αἵτινες ἀντηλλάσσοντο μεταξὺ τῶν αὐλῶν Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Εἰρήνης. Τῷ 812 ὁ Ἀρσάφης καὶ Θεόγνωστος, ἀπεσταλμένοι τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, μεταβαίνουσιν εἰς Ἀκουίσ-γρανον, ὃ δὲ Ἐγινάρδος ἀναφέρει ὅτι εἰσαχθέντες παρὰ τῷ ἡγεμόνι προσηγόρευσαν εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν αὐτὸν ὡς αὐτοκράτορα. Ὁ Ἀκτων, ἀδελφὸς τοῦ Ριχενῶ, φαίνεται σπουδάζας τὴν ἐλληνικὴν, καθόσον δίδει εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν περιοδείας αὐτοῦ τὸν τίτλον Ὁδοιπορικόν. Ἡ μονὴ τοῦ Ριχενῶ διετήρησε τὴν περὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ παράδοσιν. Καὶ ἀληθῶς βλέπει τις ἐκεῖ τὸν Βαλλαφρίδον Στράβωνα, μοναχὸν καὶ εἴτα ἀδελφόν, μαθητὴν δὲ τοῦ Ραβάν Μὼρ, ἐρμηνεύοντα τὸν Ὅμηρον, τὸν Πλάτωνα καὶ τὴν Σαπφώ. Τὸ δὲ μάλιστα πάντων ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι τῷ 866 εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἑρμενρῖκος ἀπῆλθεν εἰς Βουλγαρίαν, ὅπως κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν αὐτῇ, ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ ἐλληνικὴ.

Καθ' ἃ ὁ Θείανος ἀναφέρει, Λουδοβῖκος ὁ Νωθρὸς κάλλιστα ἐξέμαθε τὴν ἐλληνικὴν καὶ λατινικὴν, ἀλλ' ὡς ὁ Κάρολος ὁ Μέγας ἐνόει μᾶλλον ἢ ὠμίλει τὴν ἐλληνικὴν.

Ἀλλὰ δύναται τις νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἡ τοῦ δουκὸς Ἑρρίκου θυγάτηρ Ἐδδίγη ἐμνηστεύθη τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον; Εὐνοῦχοι ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντες ἐδίδαξαν αὐτὴν τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπορρίψασα τὸν ἐνδοξον γάμον δι' οὗ θὰ ἐγένετο σύζυγος τοῦ Βουρχάρ, ἐχήρευσε ταχέως καὶ ἐπεδόθη ὅλη εἰς τὰς μελέτας, ἐμπιστευθεῖσα ἑαυτὴν εἰς τὸν Ἐχεβάρδην, ὅστις διηύθυνε τὰς ἐργασίας αὐτῆς.

Ὁ Ἐχεβάρδης οὗτος ἀναφέρει τὸ ἐπόμενον περὶ αὐτῆς ἀνέκδοτον. Ἡμέραν τινὰ παρουσιάσθη αὐτῇ νεανίας κληρικὸς, ὃν, ὡς ἔλεγεν, ὁ πρὸς τὴν ἐλληνικὴν ἔρως ἔφερε πρὸς αὐτήν. Ὁ νεανίας οὗτος μαθητῆς, ἀρκετὰ πεπαιδευμένος ὅπως στιχουργῇ αὐτοσχεδίως, ἐγνωστοποίησεν αὐτῇ τὸν πόθον αὐτοῦ διὰ τῶν ἐπομένων· «Ἐπεθύμουν, κυρία, νὰ ἤμην Ἕλληνας, μόλις Λατῖνος ὢν». Καταβελθεῖσα ἡ Ἐδδίγη ἐκ τῆς ζωηρότητος αὐτοῦ, προσεῖλκυσε παρ' ἑαυτῇ, ἡσπάσατο αὐτὸν καὶ διατάξασα νὰ καθήσῃ παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς ἠρώτησεν ἐὰν δύναται νὰ αὐτο-